

(D) برخه: د میوی په باغ (Orchard)
کي د آفاتونو او ناروغیو کنترول

دوهم لوست: له حشره
وژونکو (Pesticides) څخه د
میوی په باغ کي استفاده کول

اصطلاح گانې

- # Oral exposure د خطر په خولې کې حای نیول
- # Dermal exposure د خطر په وړاندې د پوستکې واقع کیدل
- # Inhalation exposure د خطر په وړاندې د تنفسي سیستم واقع کیدل
- # Eye exposure د خطر په وړاندې د سترگې حای نیول
- # Applicator د حشره وژونکو استعمالول
- # Toxicity مسموم کونکې او زهر جن، یا هر هغه مواد چې تسموم لري.
- # Organic production د آفاتو د کنترول په خاطر د عضوي محصولاتو په کار وړل.

1. د میوو په باغ کي د آفاتو له کنترول څخه کتنه کول په غیر له شکه ددي سبب کيږي چي د میوي کیفیت ته بهبود ورکړی او باغ زیات حاصل ورکړي. عمده تشویش د حشراتو په برخه کي دا دی چي دوي د حشره وژونکو (insecticides) پواسطه له منځه ځي چي په عین وخت کي جانبي عوارض هم په بر کي لري. د میوو د باغونو کروندگر باید د دي کیمیاوي موادو د استفادې په برخه کي ډیر زیات احتیاط کونکي او دقیق وسي .

A. څلور ډیري عامي تگلاري شتون لري چي حشره وژونکي (pesticide) له هغې بدن ته داخل کیدلی شي دا تگلاري عبارت دي له :

1. د خطر په وړاندې د خولي قرار نيول (Oral exposure) – حشره
وژونكي د خولي له لاري او هاضمي سيستم له لاري شايد چي د يو تصادف په اساس داخل شي، ولي ډير احتمال ددي شته چي د بي اعتنائي په نتيجه هم واقع شي.

a. د خولي پواسطه د نوزل (nozzle) پو كول، په غير له دي چي لاسونه ككړ شي خوړل او دود كشول په حشره وژونكو سره ووينل شي نو ددي سبب كيږي چي حشره وژونكي دوا په خوله كي داخل شي.

2. د خطر په وړاندې د پوستكي يا جلد واقع كيدل (Dermal exposure) دا نوعه خطر يا ننگونه هغه وخت واقع كيدلي شي، مثلاً د حشره وژونكو د مخلوط كولو په وخت كي، د حشره وژونكو استعمال كول او لاس په لاس كول.

a. د پوستكي د خطر سختوالي او شدت د پوستكي د موادو د تسموم په خاصيت (حشروه وژونكي)، ميزان او د جذب اندازه د هغي په پوستكي، ككړه شوي ساحه د پوستكي د حشره وژونكو پواسطه او د هغه وخت اوږدوالي چي پوستكي له دي مواد سره په تماس كي وي، تړاو لري.

3. د خطر په وړاندې د تنفسي سیستم واقع کیدل (Inhalation)

(exposure) - دا خطر یا ننگونه د پوزې او تنفسي سیستم له لاري منځته راځي. دا نوعه خطر دتنفس د بخار په نتیجه کي، گرد او شیدل شوو ذراتو د حشره وژونکو پواسطه منځته راځي.

(a) په ځني مواردو کي د تنفسي سیستم خطر نسبت د پوستکي خطر او خولي خطر ته سخت وي څرنگه چي وینه د ځيگر له لاري یا نورو غشاوو له لاري پورته لوری ته کش کيږي.

4. د خطر په وړاندې د سترگي واقع کیدل (Eye exposure)

- سترگي د اکثره حشره وژونکو په وړاندې ډیر زیات حساس وي.

a. هر کله چي له حشره وژونکو سره کار لرو، پس باید چي د سترگو لپاره حفاظتي آلو څخه استفاده سرته ورسیري. .

۱۱. آفت وژونکي (Pesticides) یا (کیمیاوي مواد چي د هرزه گیاوو او حشرو د وژلو لپاره استعمالیږي) د باغداری او زراعتي محصولاتو د تولید لپاره ګټور مواد دي، حشره وژونکي مواد د ژوندانه محیط ککړوي، اوبه او غذایی مواد په هغه صورت کي چي په درست ډول سره استعمال نه کړل شي، ملوث کوي. حشره وژونکي د هغو کسانو لپاره چي دا مواد ي استعمال کړي وي، څاروي او نور خلک هم خطرناک ثابت کیدلی شي، البته په هغه صورت کي چي ځيني ساده تدابیر د حفاظت لپاره تعقیب نه کړل شي. په لاندې ډول سره د حفاظتي عملي کړنو لست کوم چي باید د حشره وژونکو (ګیاه وژونکو) د استعمال په وخت کي تعقیب شي ترتیب شوي دي:

- 1) د حشره وژونکو پیژندل – هغه کس چي حشره وژونکي استعمالوي، باید چي د هغي کیمیاوي موادو (حشره وژونکو) د ټولو جانبي عوارضو په هکله خبردار وي او کافي معلومات ولري.
- 2) د ضرورت وړ معلومات د حشره وژونکو قوطیو په مخ باندي شتون لري، د مهربانی له مخي حشره وژونکي د کمپنی د لارښووني سره سم استعمال کړی.
- 3) د مهربانی له مخي حشره وژونکي په غیر مطلوبو حیونو کي په کار یونه سی.
- 4) له هغو حشره وژونکو څخه استفاده وکړی چي زهري خاصیت (**toxicity**) یي ښکته وي یا ټیټ وي.
- 5) حشره وژونکي د هغي شي لپاره استعمال کیدلی شي چي ورته ضرورت وي، له ضرورت څخه زیات استعمال یي کومه گټه نه لري.

B. په هغه مهال حشره وژونکي (pesticides) او گیاه وژونکي استعمال کړئ چې ورته اړتیا شتون ولري - حشره وژونکي یا آفت وژونکي یوازې هغه وخت استعمال کیدلی شي چې د آفاتو کنترول د هغې ایجاب وکړي.

1. د حشره وژونکو نه استفاده کول یا هم د آفت وژونکو نه استفاده کول په غیر له ضرورته د ژوندانه چاپیریال ته صدمه رسوي او پیسې پري ضایع کیري.

3. د مهربانۍ له مخې منابع ککړي او ملوټي کړئ - حشره وژونکي او آفت وژونکي کولی شي چې د ژوندانه چاپیریال ککړ کړي.

1. حشره وژونکي باید چې په لښتو او د ځمکې پرمخ وانه چول شي.

2. د حشره وژونکو څخه پاتې شوني باید په درست شکل سره تنظیم

شي، ترڅو چې د ځمکې لاندې اوبو ته سرایت (leak) ونه کړي او ترشح شي.

D. حفاظتي يا ساتونكي لباسونه بايد چي واغوستل شي - هغه كس چي حشره وژونكي دوا استعمالوي بايد چي خپل ځان د حشره وژونكو په وړاندي وساتي.

1. هغه كسان او اشخاص چي له حشره وژونكو سره سرو كار لري، بايد چي د تل لپاره حفاظتي لباسونه لكه رابري دست كشي يا لاس پټوني، ماسك او نور وسايل د ضرورت په اساس واغوندي.
2. البته لباسونه بايد چي د دواباشي لپاره تر غوستلو وروسته بڼه وينځل شي.
3. خالي شوي يا تشي شوي قطي د حشره وژونكو دواوو په يوه مناسب او درست ځاي كې خبني كړئ. خالي او تشي شوي قطي بايد چي لښتنيو او كانالونو كې وانه چول شي.
4. هو، په ياد ولرئ چي ځني كمپني خالي شيو قطي د بيا ځل لپاره اخلي.
5. په عمومي توگه خالي شوي قطي بايد چي دري ځلي ووينځل شي او د بيا دوران لپاره منظور شوو كمپنيو د خزلو ادارې ته وړاندي كړل شي.

E. حشره وژونکي په بڼه او صافه هوا کي استعمال کړئ - حشره وژونکي بايد چي په هغه وخت کي استعمال کړل شي چي بڼه موثریت ولري.

1. بادونه د حشره وژونکو دواوو د انحراف سبب کیدلی شي. مثلاً هغه کس چي حشره وژونکي دوا شیندي کله کله باد د هغې لوري ته تغیر ورکوي، چي دا کار د دي سبب کيږي ترڅو چي نورو نباتاتو ته ضرر ورسیري، اوبه او حیوانات هم تضرر کیدلی شي.

F. له درستي او صحیح وسيلي څخه استفاده وکړئ- مثلاً هغه قیف چي د دواوو د اندازه کولو او د هغې د مخلوط کولو سره مرسته او کومک کوي.

1. د دوا شیندلو وسیله باید په درست ډول سره عیاره کړل شي ترڅو چي د ضرورت څخه اضافه دوا ونه پاشل شي .

2. نه یوازي دا چي د ژوندانه د محیط ساتنه اهمیت لري، بلکي انسانان باید چي هم د احتمالي خطر څخه مصون او خلاص وي .

G. هغه کسان او اشخاص چي په منظم ډول سره حشره وژونکي استعمالوي، نو د کومي حادثې د واقع کیدلو په وخت کي باید چي مناسبه معالجه او تداوي هم ورته معلومه وي ترڅو چي په بیړني حالتونو کي په غیر له کوم خنډ څخه په مستقیمه توگه ورته مراجعه وکړي.

111. په سل گونو نوعه حشره وژونکي شتون لري چي د ميوو لرونکو نباتاتو رشد، حاصل او کيفيت او د سبزيجاتو رشد، حاصل او کيفيت په منفي توگه تر تاثير لاندي راوړي. دا حشره وژونکي کيدلی شي چي په مختلفو لارو چارو سره د نباتاتو لپاره صدمه او ضرر ورسوي. A. هغه ډيره مشهوره لاره چي حشرات کولی شي نباتات متاثره کړي عبارت ده له دي څخه چي د نباتاتو بناخونه او پاني (foliage) حشره وژونکي مواد خوري يا تيروي او همدارنگه د ميوو لپاره هم دا کار شونی دی

1. له حشراتو يا آفاتو څخه منځته راتلونکی صدمي نه يوازي دا چي د نبات رشد متاثره کوي، بلکي دا صدمات ددي سبب کيږي چي د ميوو او سبزيجاتو د خوړو وړ (edible) قسمتونو دککړيدو او بي کيفيته کولو سبب وگرځي.
 2. حشرات همدارنگه کولی شي چي په نباتاتو باندي د سوري کولو او شيري د خوړلو له لاري صدمه وراده کړي. بايد ذکر کړل شي چي حشري هم د نباتاتو لپاره ناروغي انتقالوي.
 3. بالآخره، اخستونکي په عمومي صورت سره ميوو او هغه سبزيجات جي ککر وي په حشراتو باندي، نه شی تحمل کولی.
1. توليدات په هغه مهال بنه بازار او مارکيت لري چي له حشراتو او آفاتونو څخه پاک او خالي وي.

B. د حشري د آفاتو کنترول د یو سلسله عملي کړنو په سرته رسولو سره. دا عملي کړني عبارت دي له:

1. کیمیاوي کړني (Chemical) او بیولوژیکي کړني (biological)

a. عضوي یا ارگانیکي میتودونه هم یوه لاره چاره کیدلی شي. .

i. عضوي تولید (Organic production)، په دي میتود کي له

کیمیاوي موادو څخه د حشراتو، ناروغيو او هرزه گیاهو د کنترول کولو لپاره استفاده صورت نه شي نیولی، بلکي دا میتود په طبیعي مرکباتو لکه صابون او غوړیو باندې اتکا لري ترڅو چي له دي لاري څخه د آفاتو د خپریدني او نفوس نه مخنیوی وشي.

ii. ډیر زیات مخلوطونه شتون لري لکه مایع صابون یا د لیمو میوو غوړي چي په داسې عملیاتو کي تر استفادې لاندې نیول کیري.

iii. د آفاتو د کنترول لپاره د عضوي کنترول د ستور العمل په کتابونو او انټرنیټ کي شتون لري.

2. نيٽه او درست وخت د کښت او کرنې

هم د آفاتو په کنټرول کي رول لري، چي بايد په نظر کي ونيول شي.

3. له مقاومو ورايتيو څخه استفاده کول هم

کولی شي چي د حشراتو او آفاتو صدمو د سطحې په کموالي کي رول ولوبوي.

4. د گټورو حشراتو لپاره د زميني

برابروول د عضوي کنټرول کولو څخه يوه بله لاره چاره ده.

تکرار / لنڊيز

1. د انسان د بدن کوم غړي عمدتاً د حشره وژونکو په وړاندې د خطر سره مخامخ کيدلی شي؟ تشریح يې کړئ.

2. د حشره وژونکو د استعمال په وخت کې بايد کوم حفاظتي عملي کړني استعمال کيدلی شي؟ لطفأ يې تشریح او تشخيص کړئ.

3. ځيني لاري چاري د کومو پواسطه چې د میوو په باغ کې آفات کنترول کيږي، کومي دي؟ د هغې په برخه کې بحث وکړئ.